

Вовна Н. І. - к.е.н.,

*доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання і страхування
Тернопільського національного економічного університету*

Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: теоретична інтерпретація **Financial activity of subjects of menage: theoretical interpretation**

Анотація: проаналізовано існуючі підходи до розуміння фінансової діяльності суб'єктів господарювання, та на цій основі сформульовано власне її визначення; окреслено основні завдання фінансової діяльності суб'єктів господарювання в сучасних умовах господарювання.

Ключові слова: суб'єкти господарювання; підприємства; фінансова діяльність суб'єктів господарювання; завдання фінансової діяльності суб'єктів господарювання.

Annotation: Existing approaches to understanding the financial performance of business entities, and on this basis, formulated its own definition, the basic objectives of financial entities in the contemporary economy.

Keywords: subjects of menage; enterprises; financial activity of subjects of menage; task of financial activity of subjects of menage.

I. Вступ. Світова фінансово-економічна криза завдала відчутного удару економіці усього світу, а надто постсоціалістичних країн, де розвиток ринкових відносин все ще на досить низькому рівні. Посилення негативного впливу фінансової кризи на економічний розвиток України супроводжувалось зниженням рівня виробництва, знеціненням української грошової одиниці, підвищенням відсоткових ставок на позичковий капітал, зростанням невизначеності суб'єктів господарювання внаслідок політичних протистоянь та зниженням рівня їхніх доходів від усіх видів здійснюваної діяльності, зокрема фінансової. Наша держава намагається концентрувати свої зусилля на призупиненні рецесії виробництва у всіх галузях економіки і можна констатувати, що впродовж останніх місяців спостерігалось певне уповільнення темпів падіння економіки. У таких умовах становлять інтерес питання практичних аспектів організації ефективної фінансової діяльності суб'єктів

господарювання, та, разом з цим, вважаємо, що чільне місце має відводитись і удосконаленню теоретичних підходів щодо трактування даного терміну, оскільки це сприятиме обґрунтуванню системи практичних рекомендацій як у складі так і у структурі власного та позиченого капіталу підприємств.

Актуальність дослідження сутності фінансової діяльності суб'єктів господарювання зумовлена ще й тим, що у наукових колах ці питання були і залишаються дискусійними. Незважаючи на значний історичний досвід опрацювання окреслених питань, науковці і практики дискутують щодо тлумачення цього поняття. Так, фінансова діяльність суб'єктів господарювання була і є предметом досліджень багатьох видатних вчених, що одночасно свідчить про їх актуальність і про їх незавершеність. Фундаментальні проблеми теорії і практики фінансової діяльності розглядаються у працях таких вітчизняних дослідників: І.В.Зятковського, Г.О.Партина, А.Г.Загороднього, Н.М.Любенка, О.О.Терещенка, А.М.Поддєрьогіна, М.Д.Білик, Л.Д.Буряка, Г.М.Азаренкової, Т.М.Журавля, Р.М.Михайленко.

II. Постановка завдання. Метою нашого дослідження є теоретичний аналіз існуючих підходів до визначення фінансової діяльності суб'єктів господарювання та формулювання власного розуміння цього терміну.

III. Результати дослідження. Визначення суб'єктів господарювання присутнє як у науковій літературі так і у діючому законодавстві. Так, згідно з нормами Закону України “Про захист економічної конкуренції” суб'єктом господарювання є юридична особа незалежно від організаційно-правової форми та форми власності чи фізична особа, що здійснює діяльність з виробництва, реалізації, придбання товарів, іншу господарську діяльність, у тому числі яка здійснює контроль над іншою юридичною чи фізичною особою; група суб'єктів господарювання, якщо один або декілька з них здійснюють контроль над іншими. Суб'єктами господарювання є органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також органи адміністративно-господарського управління та контролю в частині їх діяльності з виробництва, реалізації, придбання товарів чи іншої господарської діяльності [1].

У статтях Господарського Кодексу України відзначено, що суб'єктами господарювання є учасники господарських відносин які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством" [2].

На нашу думку найбільш повним та вдалим є визначення І.В.Зятковського, котрий суб'єктами господарювання визначає організовану форму продуктивної діяльності окремих громадян, підприємств, організацій та державних інституцій, які відповідають вимогам економічної системи держави [3]. Згідно його переконань суб'єктами господарювання є власники майна і наділені майном незалежні учасники господарських відносин різних форм власності й організаційно-правових форм, із властивою їм господарською компетенцією відповідно до функцій, які вони виконують у ринковій інфраструктурі, здатні нести майнову та фінансову відповідальність за зобов'язаннями у межах, передбачених суспільним господарським порядком та мають на меті отримання вигоди або здійснення суспільно корисної діяльності. Суб'єктами господарювання є також органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також органи адміністративно-господарського управління.

У економічній літературі подано класифікацію суб'єктів господарювання за різними класифікаційними ознаками, котрі представлено на рисунках нижче:

Рис. 1 Класифікація суб'єктів господарювання за організаційно-правовою формою.

Рис. 2. Класифікація суб'єктів господарювання за організаційно-економічною формою об'єднання підприємств.

Рис. 3. Класифікація суб'єктів господарювання за галузевою приналежністю.

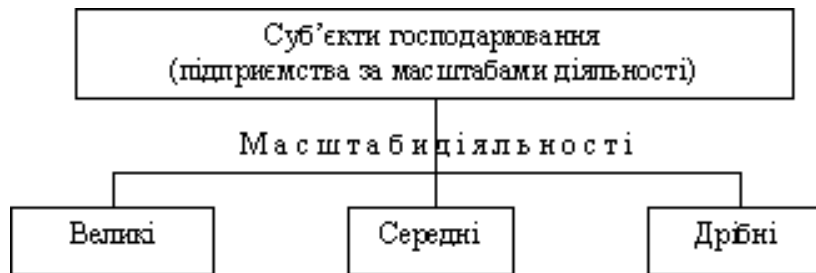

Рис. 4. Класифікація суб'єктів господарювання за масштабами діяльності.

Загалом підтримуючи основні положення викладені І.В.Зятковським щодо ідентифікації суб'єктів господарювання [3], відзначимо, що дійсно, їх визначення у економічній системі можливе за наявності ознак, що вказують їх місце у господарських відносинах. А саме до них ми відносимо :

1. господарську компетенцію суб'єктів господарювання, під якою розуміємо сукупність їхніх господарських прав та обов'язків;

2. майнову незалежність та відповідальність суб'єктів господарювання за зобов'язаннями у межах належного їм майна, якщо інше не передбачено законодавством;
3. мету діяльності, яка залежить від їх функціональної ролі у економічній системі. Основною метою діяльності суб'єктів господарювання, які створюють матеріальні та нематеріальні блага, є отримання вигоди у формі прибутку або збільшення вартості капіталу. Суб'єкти господарювання, які виконують владні функції або суспільно корисну діяльність, тобто до них відносяться органи виконавчої влади, державні та громадські організації, благодійні фонди, релігійні організації, кредитні спілки, пенсійні фонди не мають на меті отримання вигоди (доходу);
4. організаційно-правову форму суб'єктів господарювання. Так, суб'єкти господарювання, котрі створюють матеріальні й нематеріальні блага і працюють на комерційних засадах, набувають таких організаційно-правових форм, як підприємство, товариство (повне, командитне, з обмеженою чи додатковою відповідальністю, закритого чи відкритого типу). Вони є юридичними особами. Суб'єкти господарювання, які виконують суспільно важливу діяльність, можуть набувати іншої організаційної форми, такої як установа, організація, членське товариство, місія, фонд та ін., зберігаючи при цьому основні атрибути згаданих організаційно-правових форм, і мати статус юридичних осіб. Вони ведуть повний набір рахунків, включаючи баланс. Об'єднання підприємств, товариств та фінансових установ - об'єднання банків, страхові пули, пайові інвестиційні фонди, промислово-фінансові групи, функціонують без статусу юридичної особи;
5. наявність у суб'єктів господарювання статусу юридичної особи.

З огляду на проведене дослідження змісту терміну "суб'єкти господарювання" можемо детальніше підійти до висвітлення сутності здійснюваної ними фінансової діяльності, оскільки, функціонування будь-якого

суб'єкта господарювання можливе за умови його успішної діяльності у таких сферах: операційній, фінансовій, інвестиційній.

У діючому законодавстві подано такі визначення фінансової діяльності. Згідно з П(с)БО 4 “Звіт про рух грошових коштів” фінансова діяльність є діяльністю підприємства, яка веде до змін розміру і складу власного та позикового капіталу [4].

Положеннями Господарського кодексу України визначено, що фінансова діяльність суб'єктів господарювання включає грошове та інше фінансове посередництво, страхування, а також допоміжну діяльність у сфері фінансів і страхування. Фінансовим посередництвом є діяльність, пов'язана з отриманням та перерозподілом фінансових коштів, крім випадків, передбачених законодавством. Здійснюється фінансове посередництво установами банків та іншими фінансово-кредитними організаціями. Страхуванням у сфері господарювання є діяльність, спрямована на покриття довготермінових та короткотермінових ризиків суб'єктів господарювання з використанням заощаджень через кредитно-фінансову систему або без такого використання. Допоміжною діяльністю у сфері фінансів та страхування є недержавне управління фінансовими ринками, біржові операції з фондовими цінностями, інші види діяльності (посередництво у кредитуванні, фінансові консультації, діяльність, пов'язана з іноземною валютою, страхуванням вантажів, оцінювання страхового ризику та збитків, інші види допоміжної діяльності) [2].

Результати проведеного теоретичного аналізу щодо сутності фінансової діяльності суб'єктів господарювання засвідчили, що в економічній літературі існує багато підходів стосовно визначень даного терміну. Тому зупинимося детальніше на цьому. Так, у своїх працях Г.О. Партин та А.Г. Загородній відзначають, що це діяльність, спрямована на забезпечення підприємства фінансовими ресурсами, досягнення ними визначених цілей економічного та соціального розвитку. Фінансова діяльність зумовлює зміни як величини так і складу власного та залученого капіталу [5, С.19.].

Н.М. Любенко під фінансовою діяльністю розуміє систему використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємства та досягнення поставлених цілей [6, С.6].

Аналогічної думку дотримується І.В. Зятковський та акцентуючи увагу на тому, що реалізується фінансова діяльність шляхом використання відповідних форм і методів фінансового забезпечення підприємств для досягнення основної мети – отримання доходів. Науковець відзначає, що фінансова діяльність суб'єктів господарювання пов'язана з мобілізацією фінансових ресурсів, необхідних для виконання завдань, які поставив перед суб'єктом господарювання його засновник (власник) [7, С. 19].

Фінансова діяльність це практична робота, що забезпечує життєдіяльність підприємства та поліпшення її результатів. Така позиція прослідковується у працях А.М.Поддєрьогіна, М.Д.Білик, Л.Д.Буряка, Г.М.Азаренкової, Т.М.Журавля, Р.М.Михайленко [8; 9].

Узагальнюючи вищенаведені підходи визначення фінансової діяльності суб'єктів господарювання, можна зазначити, що даному терміну всі автори дають однакове за суттю визначення, хоча й різне за формулюванням. В основному, науковці розглядають фінансову діяльність суб'єктів господарювання як діяльність, що спрямована на забезпечення підприємства фінансовими ресурсами та отримання ним вигоди (доходу). Проте відомими є ще й підходи, згідно котрих вчені-економісти вивчають фінансову діяльність як: комплекс заходів, пов'язаних із розрахунком фінансових результатів, визначенням фінансових ресурсів (капіталу) і їх використанням, аналізом фінансового становища суб'єктів господарювання; цілеспрямовану систему здійснюваних підприємством заходів для залучення в необхідних обсягах капіталу із зовнішніх джерел та вчасного і повного виконання зобов'язань щодо їх повернення та обслуговування [10; 11].

Підтримуємо позицію Терещенка О.О., котрий відзначає, що досліджуваний нами термін варто трактувати як у вузькому, так і в ширшому значенні [4]. Зміст фінансової діяльності у вузькому значенні полягає у

фінансуванні підприємства, проте у теорії і практиці досить часто зміст фінансової діяльності трактується ширше, ніж суто фінансування. Прикладами руху коштів у результаті фінансової діяльності є: надходження власного капіталу із зовнішніх джерел, отримання і погашення позик, сплата дивідендів. Фінансова діяльність має вагомий вплив на процеси збільшення вартості підприємства. Оптимізація складу та структури капіталу веде до зменшення затрат на його залучення і створює фінансову основу для успішної операційної та інвестиційної діяльності.

У широкому ж значенні під фінансовою діяльністю вчені та практики розуміють усі заходи, пов'язані з мобілізацією капіталу, його використанням, збільшенням вартості та поверненням. Іншими словами, фінансова діяльність у широкому розумінні включає комплекс функціональних завдань, здійснюваних фінансовими службами підприємства, пов'язаних із фінансуванням, інвестиційною діяльністю та фінансовим забезпеченням операційної діяльності суб'єкта господарювання.

Теоретично проаналізувавши більш детально окремі праці таких вчених як О.О.Терещенко, А.М.Поддєрьогін, М.Д.Білик, Л.Д.Буряк, Г.М.Азаренкова, Т.М.Журавель, Р.М.Михайленко [4; 9; 12], робимо висновок, що у широкому розумінні фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на вирішення таких завдань:

- фінансове забезпечення поточної виробничо-господарської діяльності;
- пошук резервів збільшення доходів, прибутку, підвищення рентабельності та платоспроможності;
- своєчасність виконання зобов'язань перед суб'єктами господарювання, бюджетом, банками;
- забезпечення інвестиційної діяльності підприємства;
- контроль за ефективним, цільовим розподілом та використанням фінансових ресурсів.

IV. Висновки. Отже, підсумовуючи теоретичні узагальнення викладені у цій статті доходимо таких висновків:

1. ми підтримуємо позицію вчених, котрі вважають, що успішна інвестиційна та операційна підприємницька діяльність можлива лише за наявності достатнього обсягу капіталу. Тобто, мобілізація підприємством необхідних для виконання поставлених перед ним планових завдань фінансових ресурсів називається фінансуванням, а система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування суб'єктів господарювання та досягнення ними поставлених цілей є їх фінансовою діяльністю;
2. пріоритетним завданням фінансової діяльності суб'єктів господарювання є мобілізація капіталу для фінансування операційної та інвестиційної діяльності. У даному випадку термін “фінансування” характеризує усі заходи, спрямовані на покриття потреби підприємства у капіталі, а саме: мобілізацію фінансових ресурсів, їх повернення, а також відносини між підприємством та капіталодавцями, які з цього впливають.

З урахуванням запропонованого розуміння фінансової діяльності суб'єктів господарювання та відзначення основних її завдань, предметом подальших наукових досліджень є обґрунтування системи практичних рекомендацій щодо удосконалення фінансової діяльності суб'єктів господарювання, що сприятиме позитивним змінам у складі та структурі власного та позиченого капіталу підприємств.

Література:

- 1) Закон України “Про захист економічної конкуренції” (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, №12, ст.64)
- 2) Господарський кодекс України. - Тк.: Вид-во ред. “Закон & Бізнес”, 2003.-194с.
- 3) Зятковський І.В. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навчальний посібник / Зятковський І.В. - ЗУЕПУ. - КП, видавництво “Золоті литаври”, Чернівці, вул. Головна, 237.-2007.-274с.
- 4) Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник / Терещенко О. О. – К.: КНЕУ. – 2003. – 554 с.

- 5) Партин Г.О. Фінанси підприємств: Навч.посібник / Г.О. Партин та А.Г. Загородній. - Львів: ЛБІ НБУ, 2003.-265с.
- 6) Любенко Н.М. Фінанси підприємств: Навч.посібник / Любенко Н.М.-К.: Центр учбової літератури, 2009, - 264с.
- 7) Зятковський І.В. Фінанси підприємств: Навч.посібник / Зятковський І.В.-2-ге вид. перероб.та доп.-К.; - 2003.-364с.
- 8) Фінанси підприємств: Підручник / Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д.та ін.; кер.авт.кол. і наук.ред. А.М.Поддєрьогін. - 5-те вид., перероб і доп. - К.: КНЕУ, 2005. - 546с.
- 9) Азаренкова Г.М. Фінанси підприємств: Навч.посіб. для самост.вивч.дисц. / Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М. - К.: Знання - Прес, 2004.-291с.
- 10) Економічний енциклопедичний словник: в 2 т. Т. 1. / за ред. С.В.Мочерного. - Львів: Світ, 2005.-616с.
- 11) Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г.Загородній, Л.Г.Вознюк - Львів: Видавництво національного університету "Львівська політехніка", 2005.-714с.
- 12) Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: Підручник / за наук. ред. А. М. Поддєрьогіна. - 5-те вид., перероб. і доп. - К.: КНЕУ, 2004.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Вовна Наталія Ігорівна - к.е.н., доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання і страхування Тернопільського національного економічного університету

Дом. адрес: 47720, Тернопільська обл., Тернопільський район, с. Петриків, вул. Сонячна, 12

роб.тел. – (0352)-47-50-50*11139

моб.тел. – 097-662-30-72

дом.тел. – (0352)-49-52-06

E-mail – vovna_natalya@mail.ru